

Toespraak | Retrospectie, onrust en bewustwording | 11 mei 2014

Eind vorig jaar meldde Arjan zich aan voor een expositie in *De Waag*. Vol enthousiasme en met veel ideeën over nieuw werk, dat hij samen met anderen wilde exposeren. Arjan eigen: enthousiasme, waar hij zich zelf mee doorstuurt, zoekend naar vernieuwing en naar samenwerking.

Daarna kwam de twijfel. Toen het zover was, de expositiedatum kwam in zicht, begon Arjan te twijfelen. Zijn ideeën waren zo groot dat hij er nauwelijks aan kon voldoen en stelde voor om het project, de expositie, te cancelen. Ik nodigde Arjan uit voor een gesprek, want ik ken zijn enthousiasme, zijn vele ideeën en mogelijkheden. Ik overtuigde hem dat hij een poging moest wagen om, nu er in De Waag een ruimte voor een platform wordt geboden, hij dit eigenlijk moet aanpakken om zijn ideeën te presenteren; dus méér dan alleen nieuw werk te projecteren.

Het werd een project dat hij presenteert als retrospectief en als bewustwordingsproject. Samen met bevriende kunstenaars: Angela Bogaard, Bea Peter en Ton Cabret. Wij spraken af dat de expositie een platform zou kunnen worden voor het lanceren van zowel werk, als ideeën, vandaar dat er afspraken gemaakt werden over discussieavonden, films, het inschakelen van nieuwe media etc. Ik zou de opening verrichten, en daarvoor een inhoudelijk verhaal voorbereiden, waaraan ik mij verbond.

Een maand lang kwam het steeds weer bij mij terug. Hoe kan ik een verantwoord en zo volledig mogelijk beeld van de werkstukken en gedachtewereld van Arjan en van de groep voor het voetlicht krijgen. Daarnaast presenteerde Arjan zich met een groep, die ik helaas maar beperkt ken, en lanceerden zij zich als de Post-Lethargisten, die ontwaakt, nu een nieuw elan willen inbrengen, en *'waagexposanten prediken een nieuwe tijd'*, En *'Tijd voor artistieke waanzin in woord en beeld'* en *'ideeën die bijdragen aan onvoorwaardelijk sociaalmaatschappelijke verbondenheid'*, zoals enkele zinnen uit de persberichten luiden. Dat klinkt pretentieus.

En daar sta ik dan. Hoe kan ik er een inhoudelijke inleiding bij houden. Hoe kan ik ieder tot zijn recht laten komen en een klein beetje volledig zijn

Paradoxen

VOLLEDIG, já VOLLEDIG. EUREKA ! Daar kreeg ik de sleutel aangeboden om te dringen in de geest van Arjan en de Post-Lethargisten. Toch een vreemd woord “volledig”; Vol en ledig, Dat is een duidelijke paradox ! en toch volledig; niet half vol, niet half leeg, maar echt vol én echt ledig, waardoor het volledig wordt. Dit is echt ‘des ARJANS”, en past bij de Post-Lethargisten zoals ik verder zal uitleggen. Deze paradox is overal in het werk van Arjan en zijn collega’s terug te vinden. Iets is voor en achter , echt en niet echt (zie de plank) het gaat om tegenstellingen die zich naar elkaar voegen en daardoor iets nieuws vormen: binnen En buiten, warm én koud. Mens én materie zijn zodanig in elkaar verwickeld dat er een transcendentie van de werkelijkheid ontstaat. Als klein voorbeeld: de plank die Arjan in de zaal heeft geplaatst. Is dat nu een houten plank of een geveerd object? Ga het bekijken, en zorgvuldig, het is niet wat je ziet, of wat je denkt dat je ziet. Het is beide en toch is het niet een beschilderde plank! ander voorbeelden: Vernietiging en realisering van een kunstwerk door Angela; duivels en engelen, goed en kwaad bij Bea,

Relatie met andere stromingen

Het is niet zomaar een ander perspectief dat getoond wordt dat bijvoorbeeld in het kubisme tot uiting wordt gebracht. In het kubisme wordt naar een voorwerp vanuit verschillende perspectieven gekeken en worden al die perspectieven weergegeven in het schilderij.

Het is ook niet de weergave van een proces, waarbij de totstandkoming van een schilderij en alle fasen worden weergegeven, wat een bekende recente stroming is in de kunst, en het voortbrengen van creaties.

Er moet bij het zien van het werk van Arjan en de Post-Lethargisten gedacht worden aan het werk van Escher. Het is wit en zwart, vogel vis, binnen buiten. En je kunt het beiden zien afhankelijk van hoe je kijkt. Het knippen met je ogen kan het beeld volledig veranderen. Elementen van Matisse zijn zeker ook te onderkennen in het

werk van de Arjan en Post-Lethargisten. Matisse nam daarmee ook maatschappelijk duidelijke standpunten in en vertolkte naast de schilderwerken ook zijn gedachten in woord en geschrift, en dat is ook een zeer strek element van de Post-Letargisten.

Twee begrippen : vernieuwing –het geschikte moment

Maar het is geen Margritte, geen Escher, geen kubisme, geen constructivisme. Om het werk en de gedachtegang van Arjan en collega's beter te begrijpen sluit ik aan bij *twee kernbegrippen*, n.l. **vernieuwing**, daar staan Arjan en collega's garant voor, en **het juiste moment**, immers de exposanten hebben DIT moment gekozen om uit hun lethargie te komen.

Rond die twee begrippen *vernieuwing* en *het geschikte moment* is een paar maanden geleden een interessant boek verschenen van filosofe *Joke Hermsen*. De ondertitel van deze publicatie luidt : '*een nieuwe bevlogenheid*', waarmee zij ingaat op de motor van vernieuwing.

De titel van het boek luidt Kairos, en dat is een Griekse god, die staat voor '*het juiste moment*'. Ik zal verder ingaan op deze twee begrippen.

Vernieuwing, betrokkenheid en enthousiasme zijn nieuwe begrippen in deze filosofie. De hedendaagse filosofie houdt zich de laatste honderd jaar vooral bezig met de beperkingen, de dood. Deze beperking van het leven staan centraal. Het leven heeft een begin en een eind, en juist de bewustheid van de eindigheid is de basis van het menselijk leven. Zonder dit besef zoude wij doelloos en niet-menselijk zijn (zie existentialisten *Sartre, Camus, Heidegger* en vele voorgangers; *Hermsen* heeft het over de *Heideggerianen* en neemt daar sterk afstand van).

In de gedachtegang van *Hermsen* en vele anderen draait zij dit proces volledig om, en legt daarmee geheel andere accenten. Het meest eigene van het mens zijn is niet dat wij beperkt zijn en alles eindig is. En zet zich daarbij af tegen de vele filosofen en gedachtegangen, waarbij het einde/de dood als de basis van leven en van alles wordt voorgesteld. Juist door het besef van de eindigheid zijn wij mens en kunnen wij creëren. Zonder deze werkelijkheid te ontkennen draait zij de gedachte volledig om en betoogt dat het meest eigene is dat wij geboren worden en telkens opnieuw bewust iets nieuws kunnen beginnen. Natuurlijk de hele natuur is geboren en wordt

herboren in een evolutieproces. Maar de mens is daarin een eigen beginnend principe. Dit is eigenlijk alweer een pleonasme dat wil zeggen een dubbelspraak, want een principe is een beginsel; het is dus zeker interessant te zien dat begin en beginsel zo nauw met elkaar verwant zijn. Maar juist door dat samengaan van begin en beginsel heeft de mens een zelfbewustzijn en is hij in staat om te handelen en zich te verbinden en keuzes te maken. (dieren handelen niet volgens beginselen, en kennen dus in die zin geen begin) Dus begin, beginselen en handelen zijn de instrumenten die de mens maken, dat wil dus zeggen creatieve wezens die daartoe in staat zijn. Het meest eigene is dat mens kan creëren. Dus de basis voor vernieuwing, verandering, actie!

Naast deze drang tot actie zoeken de Post-Letargen vooral het *geschikte moment*; het tweede begrip dat ik nader wil belichten. *Het KAIROS moment*. *Kairos* is de jongste zoon van Zeus en staat voor: het juiste moment; de nieuwe bevoegenheid, enthousiasme, goddelijke inspiratie (en *theos* = van god vervuld) *Kairos* wordt afgebeeld met een kaal hoofd en een zeer lange haarlok op het voorhoofd. Als je *Kairos* wil grijpen heb je grote kans dat je grijpende hand afglijdt van het kale hoofd tenzij je precies op het goede moment toeslaat en de haarlok vast grijpt.

Als kunstenaars kennen we dit moment als geen andere. Weken kun je aan het knoeien zijn, je gaat door dalen, en bereikt pieken, wil het werk verscheuren of waant je een nieuwe Picasso of Rembrandt, maar op een gegeven moment is het klaar. Het ene geschikte moment waarop je denkt en voelt: dit is het! Dit is mijn creatie! Dat is *het Kairos moment*. Een knoop op een tijdslijn waarin de tegenstellingen wegvallen. Het zijn punten op de tijdsklok, die zelf geen tijd kennen. Tijdloze momenten van creatie! Vol en Ledig vallen samen in Volledig.

VOW Van Onbepaalde Waarde

En zo komen we op het actuele zeer maatschappelijk betrokken project waar Arjan de aanstoker van is. Hij wil een discussie over de menselijke waarde. Een waarde kan uitgedrukt worden in veel of weinig, zwaar of licht, of doorgaans door een getal en

nog normaler door een geldbedrag. Waarde is altijd benoemd. Maar wat heeft Arjan na zijn periode van lethargie nu bedacht ?

Hij lanceert het VOW biljet een biljet van onbepaalde waarde. Dus: Onbepaalde waarde. Dit is niet echt goed voor te stellen want het is net als Volledig een paradox. Het gaat hier niet om nog te bepalen waarde, want dat kan logisch zijn, maar onbepaald staat in directe tegenstelling met waarde die altijd iets bepaalds is. Met Onbepaalde waarde zet Arjan het hele systeem op zijn kop in plaats van een *geldeconomie*, bepleit hij *een aandachts economie*. Hij staat in deze utopie helemaal niet alleen waarbij ik verwijs naar *Peter Slotendijk* een bekend controversieel hedendaagse filosoof. Denk ook aan zeer bescheiden ontwikkelingen die tegen het strikte marktmechanisme en geldeconomie ingaan : “economie gericht op gemeengoed” (“commons” bijv. wikipedia, car-sharing, coöperatieve samenwerking, opensource software, Linux, peer to peer, marktplaats? Informele economie? (omdopen van private pleinen tot gemeengoed in veel steden?, zoals Istanbul etc.)).

Antwoord van Arjan is dus het biljet;

Je moet het leven veranderen;

In het biljet komen ethiek en esthetiek samen, want het is een heel mooi biljet.

Het is het symbool van het absolute schone en van het begin.

“Het schone als een schrikbarend begin” (*Rilke*); wat schrik aanjaagt is het risicovolle van het nieuwe begin. En dat is de vernieuwing, waar veel hoop en verwachting uit spreekt.

“ik denk dus ik ben”. Voor het werk van Arjan geldt “Ik hoop dus ik zal zijn”

Leo van Velzen,

voorzitter van KZOD